

daojia
道家

Taoizmus; „az Út átadási vonala(i)”

A *daojia* kifejezés a tudósvilágban vita tárgyát képezi. Elsősorban abban a kérdésben oszlanak meg a vélemények, hogy a korai taoizmus „iskolát” vagy „átadási vonalat” alkotott-e, ahogy azt a *jiu* kifejezés sugallja, másodsorban pedig a *daojia* és a *DAOJIAO megkülönböztetésében – utóbbit gyakran a taoizmus vallásos formáinak megnevezésére használják. Maga a *daojia* kifejezés bibliográfiai megjelölésként Han-kori történetíróktól ered, alkalmazták azonban a taoista valláshoz kapcsolódó szövegek megjelölésére is, olyan modern kiadványokban például, mint a *Sibu beiyao* 四部備要 (Teljes lényegi részek az irodalom négy osztályából) és a *Sibu congkan* 四部叢刊 (Szemelvényes gyűjtemények az irodalom négy osztályából) című művekben.

Sok mai értelmező szerint a *daojia* Laozival és Zhuangzival 莊子 vette kezdetét. Egyes kutatók azon az állásponton vannak, hogy ez az osztályozás visszamenőleges hatályú, azzal érvelve, hogy Laozi és Zhuangzi független gondolkodó volt, és nincs bizonyíték rá, hogy hatást gyakoroltak volna egymásra – már amennyiben a *Zhuangzi hét hiteles fejezetét vizsgáljuk. Hasonló körülmények jellemzik több filozófiai iskola és vallás megalakulását is, Kínában és máshol egyaránt. Maga Konfuciusz is pusztán a Zhou királyok elveszett rendjét szándékozta átadni és visszaállítani, és nem volt tudatában annak, hogy iskolát indít útjára. Mi több, az úgynevezett *daojia* csak az egyik forrása annak az eszmerendszernek, ami később taoizmusként vált ismertté.

A lényeg ezért nem az, hogy a *daojia* iskolát alkotott-e – a legtöbb szakember egyetért abban, hogy nem alkotott. Bár a *daojia* jellemvonásai főleg a *Daode jing*-ben és a *Zhuangzi*-ben találhatóak meg, más szövegek és szerzők is hangot adnak ezeknek az eszmeáramlatoknak – mindegyik máshova helyezve a hangsúlyt. A Hadakozó fejedelemségek legfőbb gondolkodói és szövegei közül néhány ide sorolható, úgy mint Shen Dao 慎到 (ahogy arról a *Zhuangzi* beszámol, j. 33), Yang Zhu 楊朱, Heguan zi 鶡冠子, a *Guanzi* 管子 *Neiye (Belső művelés) és *Xinshu* 心術 (A szív művészetei) fejezete, illetve a *Mawangdui kéziratok *Daoyuan* 道原 (A dao mint kezdet; ford. Yates 1997) tegercse. Később, a Han-kori egységesítési törekvések, ahogy azok a *Huainan ziben és a *Huang-Lao iskolában kifejezésre jutottak, hajlamosak voltak a *Daode jing* és a *Zhuangzi* eszméit összekapcsolni a Sárga Császárnak (*Huangdi) tulajdonított tanok filozófiai kiaknázásával és a törvénykezők iskolájának bizonyos jellemvonásaival. A harmadik századtól kezdve a *xuanxue (rejtélyes tanulás) gondolkodóit és a *Liezi hozhatjuk kapcsolatba a *daojiával*. A Hat dinasztia és a Tang-korszak alatt az olyan taoista klasszikusok, mint a *Qingjing jing, a *Xisheng jing, a *Yinfu jing, a *neiguanról (benső megfigyelés) és a *zuowangról (feledve ülés vagy feledésben ülés) szóló szövegek, valamint a *chongxuan (kettős rejtély) eszmeáramlat kötődik szorosan a *daojiához*. Ezen gondolkodókat és szövegeket összekötő lényegi pontokat az alábbiakban tekintjük át.

A dao eszméje. Először is, a *daojia* kifejezés és lefordítása „taoizmusként” a *dao* 道 szónak a *Daode jing*-ben, a *Zhuangzi*-ben és más szövegekben tulajdonított új jelentéséből ered. A *dao* alapjelentése „út” és „mondani”, innen „az út, amin járni kell, és amit tanítanak”, az „irányelv” és a „módszer” jelentés. Ezekben a szövegekben azonban a szó új jelentést öltött magára: a végső igazságét, azon egyedülálló út értelmében, amely magába foglalja a különféle emberi utakat, valamint abban a tekintetben, hogy eredendő, mert semmi nem volt előtte és mindennek a forrása. A *Daode jing* és a *Zhuangzi* szerint a *dao*t valójában nem lehet megnevezni és meghalad mindent, ami megragadható vagy körülhatárolható, nyitva áll azonban a személyes megtapasztalás előtt. Mindkét szöveg az

apofatikus¹ megközelítést részesíti előnyben, ami teljesen hiányzott koruk többi tanításából. Nincsen alakja, hiszen már azelőtt létezett, hogy bármi is alakot öltött volna, ezért a *dao* bármilyen alakot magára tud öltetni: egyszerre alakatlan és sokalakú, és a körülmények szerint változik. Senki nem formálhat jogot a birtoklására vagy az ismeretére. Mivel minden forrása, kimeríthetetlen és végtelen; erénye vagy hatóereje (**de*) erő és fény, ami felölel minden életet. Mind a *Daode jing*, mind a *Zhuangzi* hangsúlyozza a *dao* természetes rendjének követésének szükségességét és az élet táplálását (**yangsheng*), fenntartva, hogy mindez elegendő az ember jólétéhez.

Visszatérés az eredetbe. A *Daode jing* és a *Zhuangzi* a létezők eredetét illetően ugyanazt a véleményt osztja. A Hadakozó fejedelemségek akármelyik eszmeáramlatától eltérően ezek a szövegek hangsúlyozzák a *dao*-hoz való „visszatérés” (**fan* vagy *fu* 復) szükségességét, azaz a befelé fordulást az eredet felé. Ez nélkülözhetetlen a *dao* megismeréséhez és megtapasztalásához, valamint annak világos megértéséhez, hogy az egyedi jelenségek miként viszonyulnak a *dao* két végpontjához: egyrészt a meghatározatlan teljességhez és a befogadó egységhez, másrészt a szerves sokféleségként való létezéshez. A befelé fordulás nyújtja a *dao* megtapasztalásához szükséges nyugalmat. A szellem (**shen*) és az akarat (**zhi*) ezen élményre való összpontosításában és egyesítésében áll, valamint abban, hogy az ember befogadó és nyitott a *dao*-ban való részesülés felé. Ebből ered a taoizmus története során végig látható Egyre (**yi*) való összpontosítás gyakorlata. Ez az összpontosítás a vágyaktól, érzelmektől, előítéletektől való megszabadulást, a fogalmi énről való lemondást jelenti, továbbá azt, hogy a gyakorló nem gabalyodik bele a tudásba és a társadalmi ügyletekbe. A cél a visszatérés az eredendő természethez és a dolgok valódi állapotának ősi egyszerűségéhez, amit a taoisták néha „hatalmas rögnek” (*dakuai* 大塊) neveznek. Ez a világ ösztönös, egységes egészként való látásával, illetve az élet értékének és természetes erejének (**qi*) észlelésével kapcsolatos. Ez nem pusztán rálátás a nyelv korlátozottságára, ahogy azt egyesek állították, hanem egy ösztönös, személyes és néha misztikus tudatosság, mely meghaladja a nyelvet, a fogalmi gondolkodást, valamint a társadalmi és erkölcsi szokásokat és tanokat.

Ezen eszményképre alapozva a *Daode jing*, de különösen a *Zhuangzi* olyan eszményi emberi lényt tár elénk, aki mélységes hatást gyakorolt a kínai gondolkodásra. A taoista szent (**shengren*) felülmúlja és meghaladja a címkéket és az egyéni létezést, kozmikus, szinte isteni alakkal és erővel bír. A *dao* és annak erényének megtestesülése, az emberiség és a *dao* közti határvonalon időzik.

Filozófiai-e a taoizmus? A kutatók közti vita másik tárgya az, hogy „filozófiai”-e a *daojia*. *Zhuangzi* és a taoista szent valójában nem foglal állást sem a filozófia mellett, sem a filozófia ellen. A nyitott térben időznek, ahol úgy gondolkodnak, hogy nem gabalyodnak bele a gondolkodásba, és sokoldalúan, „madártávlatból” látnak. Van a *Zhuangzi*-ben továbbá egy látomásszerű irányultság, ami nem filozofikus, és amit később a taoizmus, különösen a **shangqing* iskola aknázott ki.

A *daojiát* címkézték még „szándékolatlannak”, „be nem avatkozóknak” és „szemlélődőnek” is (pl. Creel 1970, 37–48), ezen meghatározások azonban három ok miatt nem megfelelőek. Először, a *daojiao*, vagy az úgynevezett „vallásos taoizmus” egyes ágai szintén szándékolatlanok vagy szemlélődők. Másodszor, a *daóra* vagy az egységre való összpontosítás, illetve a társadalmi és a személyes értékek és tevékenységek feladása szükségképpen magában foglal némi „szándékolt” önművelő cselekvést, amire a *daojia* szövegek gyakran utalnak. Harmadszor, a különféle korai *daojia* szövegek utalnak politikai alkalmazásokra is. A *daojia* és a *daojiao* közti fő különbség talán az, hogy a *daojiao* elsősorban a szenttel való kapcsolat megalapozását célozza, akár az istenségekkel és szellemekkel kialakított kapcsolat, akár a személyes transzcendencia elérése révén. Ehhez a ponthoz tartozik a halhatatlanság kérdése is.

¹ [Azaz a végső igazságról szóló állításait tagadó módon fogalmazza meg – a ford.]

daojia 道家

A taoizmus *daojia* vetülete számos taoista irányzatból és szövegből hiányzik, mások pedig anélkül tették magukévá a *Daode jing*be foglaltakat, hogy túlzottan törődtek volna a sok lehetséges jelentésével. A **Xiang'er* szövegmagyarázat ezt a hozzáállást példázza. Mindazonáltal a *daojia* kifejezés által hordozott filozófiai szellem és jellemvonások nyilvánvalóak a taoizmus történetének csaknem egésze során, kezdve a **Taiping jing*gel (*A hatalmas béke szentírata*), ami a legkorábbi fennmaradt *daojiao* szöveg lehet. A *jin-yang* és **wuxing* kozmológiával a *daojia* megadta a taoizmusnak az egyik legalapvetőbb fogalmi keretét, ami nélkül egyetlen vallásnak sem lehet rendszerezett és összefüggő világképe.

Isabelle ROBINET

Barrett 2000; Graham 1989, 170–234; Izutsu Toshihiko 1983, 287–486; Kirkland 2000; Li Shen 1995; Robinet 1997b, 1–23; Schwartz 1985, 186–255; Seidel 1997; Tang Junyi 1986, 1: 262–436; Thompson 1993

※ *daojiao*

A fordítás alapjául szolgáló forrás:

Fabrizio Pregadio, szerk.: *The Encyclopedia of Taoism* (Routledge, London és New York, 2008), 5–8. o.

Fordította: Horváth Gábor

A fordítás az Aranyelixír Kiadó blogján jelent meg, amennyiben a magyar fordításból kíván idézni vagy részleteket felhasználni, forrásként az alábbi linket és a megtekintés dátumát tüntesse fel:

Forrás: <http://www.aranyelixir.hu/content/taoizmus-meghatározasa> (megtekintés dátuma).

Hungarian translation © Horváth Gábor, 2013

© Aranyelixír Kiadó, 2013

További cikkek és tanulmányok megjelenéséről tájékozódjon honlapunkon:

<http://www.aranyelixir.hu/blog>